

# ORATORI DE SAN FELIP NERI DE GRÀCIA

CURS 2003-2004

## ELS MANAMENTS

### Presentació – justificació del curs

(Comencem llegint, C.A.A., p.127: principal manament de l'amor)

El significat dels Deu Manaments només el podem comprendre si recordem la història de Déu amb el seu poble.

YAHVÉ, Jo sóc, Jo sóc amb vosaltres... Israel pot confiar en aquest Déu, un Déu que allibera i salva. Déu no sols promet la seva fidelitat al poble, sinó que, a més, li posa davant els ulls “Deu Paraules” (Decàleg) en el document de l'aliança.

La finalitat, doncs, és conservar l'ordre de l'aliança, és a dir són el camí que porta a la salvació. I són alhora l'ajut i l'ànim per fer el camí. Amb ells no es vol restringir la llibertat, sinó aclarir com l'acceptació lliure de l'amor de Déu i la resposta a Ell canvien a fi de bé la conducta de l'home.

S'acostumen a representar en dues taules. Una amb la relació de l'home amb Déu (I-III); l'altra amb la relació de l'home amb la comunitat humana (IV-X).

Apareixen en Ex 20, revelació de Déu al Sinaí, i en Dt 5, com avenç i resum de tota la resta de manaments i lleis que es donen al poble d'Israel per la seva vida a la Terra Promesa. A diferència, però, de la resta de preceptes, el Decàleg, segons els autors bíblics, els va escriure Déu mateix en les dues taules i els donà al poble sense mediació de cap home. Els Deu Manaments són una mena de fórmula breu de l'existència creient davant Déu, per això el cristianisme pren el Decàleg com a base de la instrucció ètica.

Molts diuen que són paraula de Déu en el llenguatge d'una determinada època i cultura; és a dir, que foren proclamats per uns temps i unes circumstàncies vitals totalment diversos als nostres, i que no toquen ni de lluny moltes qüestions de la nostra vida actual. Tanmateix una moral que s'orienta pels Deu Manaments no és una moral de preceptes i prohibicions que no et permet la llibertat que ens ha guanyat Jesucrist.

Els Deu Manaments, ara, com originàriament, volen assegurar un àmbit de llibertat que faci possible la vida humana. Es tracta de valors fonamentals de la vida i de la convivència humanes que són vàlids sempre. Si en algun d'aquests valors bàsics i de les seves corresponents orientacions hi ha l'amenaça de perdre la seva força vinculant en la nostra societat, aleshores perilla la llibertat de l'home. Per això, crec que cal conscienciar-nos de nou sobre la seva veritat i la seva exigència irrenunciable.

Perquè també avui són revelació de Déu: Jo sóc el qui sóc / Jo sóc amb vosaltres... En aquesta paraula Déu es manifesta com a Déu de vida que ens acompanya al llarg de la història de la nostra vida. La seva paraula és promesa i obligació permanents.

I, ja ho sabem: en Jesucrist es revela de manera definitiva que ens estima i ens regala vida i futur. No fou per què sí que Jesucrist proclamà com a manament suprem i més important el de l'amor a Déu i al proïsme. Aquest manament no deroga les Deu Paraules de l'antiga aliança, les consuma. Sant Pau diu: “Qui estima ha complert tota la Llei... qualsevol manament es troba inclòs en: estimaràs l'altre com a tu mateix”.

L'Església predica des de bon començament i al llarg dels segles, el seu “credo moral”, prenent com a fonament els Deu Manaments i el manament nou, no com una restricció de la llibertat, sinó com a orientació de Déu per dur una vida d'amor a Déu i als homes.

Els cristians, ja ho hem dit moltes vegades, llegim l'AT a través del NT. I en aquest cas que tractem, doncs, ens podem preguntar: en relació a l'AT, quina novetat aporta la moral cristiana?

A l'AT, "el proïsme" eren d'antuvi "els fills del teu poble". A la paràbola del Bon Samarità, Jesús ens revela una primera novetat: l'amor veritable consisteix a "fer-se pròxim a l'altre" qualsevol que sigui, i doncs estimar-lo com a si mateix, ni que es tracti d'un estranger o d'un enemic.

Una segona novetat: imitar Crist. Perquè al manament d'estimar l'altre com a si mateix, s'hi afegeix: "Estimeu-vos els uns als altres tal i com jo us he estimat".

Perquè els Deu Manaments s'han acomplert en Jesús que ens ha estimat perfectament. I en "això coneixeran que sou deixebles meus: si us teniu amor entre vosaltres".

Aleshores ens podem adonar que ens trobem amb una dimensió no individual sinó també eclesial: edifica el nou poble de Déu, l'Església de Déu, el Regne de Déu.

Sí, en el Sermó de la Muntanya, Jesús, el nou Moisès, proclama la seva manera d'entendre els preceptes. No suprimeix les paraules de vida –perquè Déu no es pot contradir–, al contrari: "No us penseu que he vingut a anul·lar la Llei o els Profetes. No he vingut pas anul·lar, sinó a donar el sentit ple... Per això, el qui se salti només un d'aquests manaments tan insignificants i ensenyi la gent a fer-ho així, el declararan el més insignificant en el regne de Déu. En canvi, el qui els practiqui i els ensenyi, a aquest sí que el declararan important en el regne de Déu".

Jesús, però, anuncia també que l'observança d'aquests manaments ha d'anar més enllà de la fidelitat a la llei que practiquen alguns membres del Poble elegit. L'amor que predica Jesús no és pas el fruit d'un esforç personal amb vista a una recompensa, sinó una col·laboració gratuïta amb la voluntat de Déu que s'ha manifestat molt abans que la nostra. No cal esperar l'amor de l'altre. Si volem arribar a ser fills d'aquest Pare, que s'ha avançat a estimar-nos, cal que prenguem també nosaltres la iniciativa d'estimar l'altre amb la mateixa gratuïtat.

Així, les benaurances són un esbós de les característiques de l'amor del qual ha de viure la comunitat. Són el signe d'una vida cristiana autèntica. I Sant Pau, animat amb aquest esperit ens diu: "L'amor és sofer, l'amor és servicial, exclou l'enveja; l'amor no és presumit, no s'estarrufa d'orgull, no és barroer, no és egoista, no es descontrola, oblida el mal i el perdona, no està d'acord amb la injustícia, el seu goig és la veritat. Sap excusar-ho tot, s'obre sempre a la confiança, no perd mai l'esperança, és capaç d'aguantar-ho tot. L'amor no passa mai!".

Sí, el manament de Crist és nou, perquè ens demana edificar l'Església, és a dir, construir la comunitat sobre l'amor recíproc entre germans i germanes de fe. I, per això, també la comunitat ha de ser signe de Crist. Allí on els fidels es testimonien un amor autèntic i irradien el mateix amor de Crist, tothom hi pot reconèixer els deixebles d'Ell. Allí on la comunitat cristiana mor i on l'amor de l'Església es refreda, ningú no hi pot reconèixer els deixebles del Senyor.

És més, quan negligim el manament nou, menyspreem també Aquell que ens l'ha donat. I, amb això, menyspreem tota la Llei: ja no estimem el Senyor amb tot el cor, amb tota l'ànima i amb tot l'enteniment, ni el proïsme com a nosaltres mateixos. Llavors, entre els cristians, ja no ens estimem com el Senyor ens ha estimat. Aquest menyspreu de la comunitat és a l'arrel de tots els nostres pecats. I, contínuament cal que ens convertim, perquè convertir-se significa tornar a aquells que hem abandonat: la comunitat i, per ella, a Déu i a tots els germans... (Sagrament de la Reconciliació).

Les Deu Paraules són, doncs, la carta magna del Poble de Déu. L'Església primitiva es referia més aviat al Sermó de la Muntanya per pouar-hi i tastar-hi la novetat

de l'Evangeli. Més tard, l'Església que es desenvolupà principalment en medis pagans, va sentir el desig de retrobar més explícitament les seves arrels. Des del segle IV i sota la influència de Sant Agustí, els "deu manaments" van formar part de la catequesi dels futurs batejats i dels fidels. A partir del concili Vaticà II, la sensibilitat contemporània ha redescobert l'Evangeli en la vida de cada dia, el paper de l'Esperit Sant i la importància de la solidaritat... Aleshores, què passa: es tracta d'una cosa del temps vell? No. Cal, però, tornar a rebre aquestes "deu paraules de vida" amb un esguard nou; com Jesús, que per amor els interioritzà i els portà a la perfecció.

(Llegir de C.A.B. la versió de l'AT, Ex 20, 2-17 i els que vam aprendre nosaltres que és la versió que l'Església ha transmès des del segle XVI –pàgs 138-139).

Cal dir que en la pràctica catequètica de l'Església, la retallada no sempre ha estat igual. Des de Sant Agustí, el primer i el segon manaments bíblics s'han unit en un de sol. Entre els catòlics i els luterans la numeració va per consegüent, amb una xifra de retard respecte de la numeració bíblica. Així, per exemple, el nostre sisè manament és el setè de l'Escriptura i de la tradició ortodoxa. En canvi, els nostres novè i desè manaments no fan sinó un a la Bíblia. La tradició cristiana occidental n'ha fet dos per retrobar la xifra bíblica dels "deu".

## El Primer Manament

(Llegir de C.A.B. el manament, versió AT, catequesi i comentari, pàgs. 138-140).

El primer manament ens situa en presència de Déu que ens ha alliberat de tota esclavitud, i ens posa en guàrdia contra les creences errònies.

Déu és únic. No n'hi ha d'altre. "Jo sóc". Davant d'ell tots els altres possibles déus no són més que ídols. I els ídols no actuen ni reaccionen: "Tenen ulls i no hi veuen, tenen boca i no parlen, tenen orelles i no hi senten". Déu, en canvi, tot el que fa és bo. Parla al cor de l'home i en els esdeveniments. Escolta i té entranyes de misericòrdia. És un Déu viu, un Déu que salva, un Déu personal. Ens parla dient "jo" i "tu", "tu" i "jo", com una parella. I aquest "Jo sóc" se'ns dona i esdevé el "nostre".

D'aquesta manera, qui s'acosta al Déu únic, també esdevé un. Respon a la crida que unifica tota la seva persona. Tots els aspectes de la vida del creient formen així un conjunt coherent. No podem portar una doble vida, no podem tenir un cor dividit, no podem servir dos amos. El millor per l'home és tenir una vida unificada pel do de l'amor! El do de l'amor de Déu allibera de la idolatria del "jo", del diner, del poder, de la sexualitat, etc.

I aquest "Jo sóc" únic, en la nova aliança se'ns revela com a Pare, un Pare que ens estima, que es compromet i demana una resposta de compromís –perquè això és creure–, i que ens diu: "Una sola cosa és necessària, vés, ven tot el que tens i segueix-me". Sí, enmig de les preocupacions del món, des dels béns materials i de les responsabilitats, tot allò que no és Déu és relatiu i remet a Ell: "Nada te turbe / Nada te espante / Todo se pasa / Dios no se muda / La paciencia todo lo alcanza / Quien a Dios tiene / Nada le falta / Solo Dios basta" (Sta. Teresa).

No poden haver altres déus, doncs, que li facin la competència. Res no l'importa tant com la nostra fidelitat. Una fidelitat, però, que tampoc depèn de nosaltres, no és pas al nostre abast. És un do, que cal que demanem en la pregària i sapiguem rebre en l'adoració. Perquè restar a la seva presència és caminar a la seva presència, com els enamorats que, fins i tot separats per la distància, només viuen i pensen l'un en l'altre. I hem de ser conscients que Ell sempre hi és. Tota la vida de l'un s'ordena a l'amor de l'altre. Cal que ordenem la nostra vida a Déu! No són perquè sí, doncs, els manaments. És més: en la pregària ordenem la nostra vida a Déu; en l'adoració s'unifica; en el silenci, combreguem amb qui ens estima; en la lloança i el goig, el cor s'eixampla.

El segon manament de l'AT, que la catequesi cristiana ha involucrat en el primer, ens prohibeix de fer-nos representacions de Déu a la nostra mesura, com ho fan els pagans. Les imatges ens parlen de Déu, però no són Déu. Tota la creació, fins i tot nosaltres són criatures de Déu... totes les coses visibles ens poden ajudar a arribar a Déu, invisible.

Pot passar que la nostra fe s'aturi en un déu imaginari, fet a mida de la nostra intel·ligència o a la nostra semblança. Recordem allò de que si les vaques pensessin en déu el pensarien en forma de vaca. Però, ull! Què hi ha de més ofensiu per a l'amor que arrossegat l'altre a un mateix? Cadascun de nosaltres es mou pels propis desigs, les nostres pors, la nostra herència cultural, els nostres projectes racionals... Jo no sóc tu. I el "Jo sóc" és amb nosaltres. I nosaltres som a imatge i semblança d'Ell. Crist és la imatge del Déu invisible. Fora de Crist, cap més imatge no és Déu. És l'Amor fet home. I ens diu: "Estimeu-vos tal com jo us he estimat".

(Llegir de C.A.B., la pregària de sant Francesc, pàg. 142).

## El Segon Manament

(Llegir de C.A.B., el manament, versió AT, catequesi i comentari, pàgs. 138-139, 143 + de C.A.A., títol i subtítols, pàg. 152).

El segon manament ens parla del nom.

En l'AT, Moisès va rebre la revelació del nom de Déu (esbarzer cremant). El nom de Déu designa la persona mateixa de Déu. En aquella cultura el nom d'una persona guardava estreta relació amb la seva naturalesa. En la revelació a Moisès Déu diu coses essencials sobre Ell mateix: YAHVÉ, "Jo sóc", "Jo seré"... vol dir que aquest Déu salvador fa una opció decidida pels homes i convida el poble a creure en Ell i deixar-se guiar per Ell. Déu és per al poble (homes). Es fa proper, pròxim; deixa de ser un Déu llunyà. És un Déu que fa camí amb els homes.

De fet, el tracte amb el nom de Déu va tenir a Israel una història canviant. Per por a prendre el nom de Déu en va, fins varen arribar a creure que no es podia pronunciar el nom YAHVÉ, i així en el segle III a. C. es decidí substituir aquest nom per ADONAI, Senyor. Aquesta evolució anà a més, fins al punt que a poc a poc la mateixa paraula DÉU fou canviada per la paraula CEL, així ja no es parla del Regne de Déu sinó de Regne del Cel.

Tanmateix, creiem que Déu es revela de forma definitiva en el seu Fill Jesucrist. El nom de Déu està fusionat inseparablement amb el de Jesús, que significa "Déu salva" (Je – Jahvé + schua – salvació). Perquè en Jesús coneixem la promesa definitiva de Déu; en ell hem estat redimits i alliberats.

La resposta de la fe a la revelació de Déu en el seu nom i en el nom de Jesucrist és el Sí a Déu. I els homes el glorifiquem creient, esperant i estimant, quan l'invoquem, enaltim el seu nom i el santifiquem.

Vivim "en nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant". Invoquem el nom de Déu, el lloem i l'anunciem. El nom "fa present". Pronunciem amb respecte el nom de Déu. "Sigui santificat el vostre nom". Ell sol ja és una pregària. Però no n'hi ha prou d'invocar el nom de Déu. Jesús ens amonesta "a fer la voluntat del Pare... Molts diran aquell dia: 'Senyor, Senyor!, no profetitzàvem en el teu nom, i en el teu nom expulsàvem dimonis i en el teu nom fèiem tants miracles?' Llavors jo els declararé: Mai no us he conegut de res..."

El vincle de l'home amb Déu arriba a la seva expressió més profunda en l'entrega a Déu i en la pregària.

Sobre els modes i les formes de pregar no és ara moment d'allargar-nos. Seria matèria d'un altre curs. Recordem, però, que l'experiència ens diu que el pregar s'esvaeix a poc a poc i acaba desapareixent si no té un lloc fix en la nostra vida. La pregària ha de ser regular i cal que impregni la vida quotidiana amb tots els seus esdeveniments i en tots els àmbits en que ens belluguem. La nostra pregària ha de fer que la realitat de Déu impregni el ritme del dia. Si la llei fonamental de la nostra relació amb Déu i els germans, tenim clar, és la llei de l'amor, l'amor només pot viure quan és sostingut i conformat per la força de la pregària. Perquè Déu, que és amb nosaltres, parla en el silenci mut.

En la pregària cristiana fonamental, el Parenostre, també quan parlem del nom de Déu, parlem de la seva persona, de la seva força activa en la mesura que els homes la podem experimentar. Perquè quan diem "sigui santificat el vostre nom", desitgem que tots els homes glorifiquin el nom de Déu; però, sobretot, que Ell es reveli en la seva condició divina com "el tot sobre tot i en tot" i així sigui reconegut en la seva grandesa i excel·lència. Déu mateix ha de procurar que tots els homes el reconeixin i venerin; Ell mateix ha de prendre la iniciativa per això.

Si ens fixem bé, però, les tres peticions del Parenostre que es refereixen a Déu tracten del mateix: que Ell s'imposi en el món. Es tracta del seu camí per a nosaltres i amb nosaltres.

Sobre la pregària del Parenostre també podríem fer tot un curs; només, ara, observar que curiosament sembla existeix un paral·lelisme amb els Manaments: una part adreçada a la relació amb Déu, una altra en referència als homes.

A més de la pregària, també tenim altres formes d'honorar Déu: ritus i signes, els mateixos sagraments, persones-sants.

I formes, diguem-ne, més especials: els vots i els juraments.

Qui fa un vot opta lliurement per existir d'una manera especial per a Déu. Hom decideix vincular-se lliurement a Déu.

Fer un jurament, és prendre Déu per testimoni. Davant certs compromisos importants, retem aquest homenatge a Déu, font de veritat, i apel·lem la seva fidelitat. La invocació del nom de Déu com a testimoni de la veritat, fet amb veritat, seny i amb justícia, és un jurament lícit.

Per contra amb un jurament fals, utilitzem el seu nom per tapar la mentida i la infidelitat: faltem a la veritat i a la justícia envers Ell. “Simplement digueu sí quan és sí, i no quan és no”. Qui en un jurament fals invoca Déu, abusa del nom de Déu implicant-lo en la seva falsa afirmació i en la seva promesa insincera.

Precisament el segon manament vol evitar que hom abusi del nom de Déu. Junt al jurament fals també caldria situar la superstició i la màgia. Una i l'altra falsegen la relació amb Déu. Qualsevol mena de superstició i de màgia són contràries a la sobirania de Déu i al seu sant nom.

I ja sabem que parlar contra Déu o blasfemar és injuriar Déu amb el propòsit deliberat de rebutjar-lo. Alguns direu que moltes pregàries, per exemple alguns salms, estan en aquesta línia; són clams de protesta i no s'ha de confondre en girar-se contra Déu amb menyspreu. Avui dia, de fet, la fe, sempre respectuosa amb l'ús del nom de Déu, espera molt que la opinió pública extraeclesial sigui igual de respectuosa. Els qui pensen d'una altra manera haurien de ser tolerants davant la persona que venera Déu i té en el seu lloc el nom de Déu, perquè qualsevol tipus de blasfèmia va contra la dignitat i la llibertat dels qui creuen. Perquè altres respectin el nom de Déu no basta amb acollir-se a la llei constitucional de l'estat; cal que els mateixos creients no donem peu –parlant de Déu a la lleugera o irrespectuosament–, a que s'abusi del nom de Déu. De segur que hom no diu paraulotes o blasfèmies expressament, però sí reflecteixen, si més no, irreflexió i manca de respecte.

Tanmateix, la utilització de violència injusta en nom de Déu és el pitjor mode de deshonrar i d'abusar del nom de Déu. Al llarg de la història, s'ha pogut comprovar l'abús de poder en nom de Déu: en el seu nom s'han comès coses terribles, àdhuc en l'Església (Inquisició, etc.). L'Església ho lamenta i recordem que el papa Joan Pau II n'ha demanat perdó.

Els homes abusen del nom de Déu sempre que, invocant-lo, practiquen l'arbitrarietat i la violència, ferint així la dignitat humana.

Martin Buber va escriure en els seus *Escrits sobre Filosofia*: “El mot Déu és el mot més hipotecat de tots els mots humans. Cap altre ha estat tan embrutat. Precisament per això jo no puc renunciar a ell. Les generacions dels homes han descarregat damunt d'aquest mot la càrrega de les seves vides angoixades trepitjant-lo a terra; aquest mot és en la pols i porta la càrrega de tots ells. Les generacions dels homes amb les seves banderes religioses han esquinçat el mot; han matat per ell i han estat assassinats per ell; ell porta les empremtes dactilars i la sang de tots ells... No podem netejar el mot Déu

rentant-lo, ni podem tornar-li la seva unitat, però podem aixecar-lo de terra i posar-lo dret en un moment de gran preocupació”.

La història de l'abús del nom de Déu és per a tots nosaltres una exhortació i una crida a pronunciar el nom de Déu amb molt de respecte i a honorar Déu amb la nostra conducta en el món. Déu, que s'ha revelat a nosaltres en Jesucrist, ens ha permès l'honor de portar el nom de cristians. Demostrant-nos dignes d'aquest nom, glorifiquem Déu.

## El Tercer Manament

(Llegir de C.A.B., el manament, versió AT, catequesi i comentari, pàgs. 138-139, 144 + de C.A.A., títol i subtítols, pàg. 183).

El tercer manament fa referència al dia del Senyor, el diumenge, dia primer de la setmana, dia de la celebració de la nova aliança en Crist, dia de descans i de celebració. Un dia en què se'ns invita a viure les tres grans dimensions de la vida cristiana: creure, esperar i estimar.

Celebrar el diumenge és un acte de fe. Crist ressuscitat ens convoca a celebrar el memorial de la seva Pasqua. Participar en l'eucaristia no és complir amb un deure, sinó satisfer una necessitat vital; de fet, sense ella la fe mor en el cor del cristià i la comunitat s'empobreix.

Per la seva banda, el descans dominical també és un acte de fe. Aquesta vida, do de Déu, continua encara que aquest dia deixem de neguitejar-nos i escarrassar-nos. Ell, el Senyor, és l'origen de la vida i és Ell qui ens allibera de qualsevol esclavitud, també, de vegades, de la del treball.

Celebrar el diumenge és un camí d'esperança. Celebrem la resurrecció, vivim l'esperança del retorn del Senyor. Celebrant l'eucaristia, proclamem la seva resurrecció i esperem la seva vinguda gloriosa. El diumenge és sant. És un tast de la vida definitiva. La pregustació d'eternitat que senyala aquest dia és una crida perquè gosem mostrar-nos més humans i més cristians.

Celebrar el diumenge és una font de caritat. Participem de les alegries i les penes de tota la comunitat. Portem les necessitats del món en la pregària universal. Donem testimoni efectiu del nostre amor als qui passen necessitat: "Déu estima el qui dóna de bon grat".

El diumenge assumeix el valor del dissabte, però no paralitza tota l'activitat de l'home, perquè "el dissabte s'ha fet per a l'home, i no pas l'home per al dissabte", ja que cal contribuir també a l'alliberament dels germans i germanes que ho necessiten (hospitals, transports, etc.).

La celebració del diumenge és font de renovellament humà i social. Implica que la fraternitat s'allargui a tota la setmana. Celebrar el dia del Senyor és una crida a canviar la societat, la seva mentalitat i les seves estructures.

Viure l'amor dins la comunitat, vet aquí el que dóna color a la vida.

Amb tot, abans de seguir parlant del diumenge, anem al que en diríem el principi: el manament del dissabte ens ha arribat en diverses versions que es complementen entre si. Així, cal dir que el dissabte era entès com: interrupció del treball, signe de l'aliança, memòria de la creació i del Creador, record de l'alliberament, renovació de l'aliança i de la glòria futura.

És per a nosaltres, cristians, que el diumenge esdevé el regal de Déu al poble de la nova aliança, l'Església. Sí, el diumenge, en l'ordre salvífic del NT, neix al costat del dissabte; però tot i la relació amb el dissabte de l'AT, té un altre significat. La raó decisiva per celebrar el diumenge és la resurrecció de Jesucrist: alliberament del pecat i de la mort i inici de la nova creació.

De bon principi, en què els apòstols es comencen a reunir per celebrar-lo, el diumenge era el dia del record i de l'agraïment. En les llengües romàniques es va mantenir el dia del Senyor, mentre que en les germàniques cal fer una reinterpretació cristiana, ja que conserven el nom de l'astre (Sonntag): En Crist ha sortit el Sol de justícia... Potser cal tenir clar que diumenge no vol dir que l'home hagi de fer en aquest dia quelcom per a Déu. Més aviat significa que el Senyor enaltit s'apropa de forma especial a la comunitat cristiana que celebra el regal de la seva redempció i de la seva nova creació. Per això és també el dia de la comunió dels creients.

Tanmateix ens podem preguntar si el diumenge en la societat actual és realment un dia festiu, perquè més aviat sembla una part del dilatat cap de setmana. Sembla que l'antiga cultura del diumenge ha estat substituïda per la cultura del cap de setmana; només cal que pensem en les misses vespertines. I és que un cap de setmana lliure és un gran guany. La societat i àdhuc l'Església sembla tenen interès en conservar el cap de setmana com a temps lliure. Però, aleshores, on queda el compromís i la obligació que tenim uns i altres de cooperar per conservar el diumenge, donant-li el sentit propi i cristià?

De fet, potser sí que podríem fer una llista d'aspectes positius del cap de setmana; però també cal citar-ne altres de negatius pel que fa a aquesta cooperació: mares que treballen fora de casa o bé les mateixes a casa, treballadors del sector de serveis, els que han de viatjar, els que estan a l'atur... per molts el diumenge pot ser un temps buit o un temps en el qual hom experimenta amb especial dolor la separació, el trobar-se sol, la soledat. Molts utilitzen el temps lliure no com una possibilitat positiva per a descansar, conrear les afeccions i reflexionar, sinó que es limiten a continuar la seva vida quotidiana durant el cap de setmana, de forma que en el treball privat passa tot com en el treball de la resta de la setmana. Així l'estrès i l'esforç sovint omplen per complet el temps lliure.

L'indiferentisme, la societat plural i global, la desaparició de la fe en la vida dels homes fa que s'imposi una cultura laica del cap de setmana lliure. Molta gent pensa menys en el diumenge i en donar-li un sentit cristià que en planificar un cap de setmana on l'aspecte del que és propi del cristià quedi al marge de tot. I encara per molts altres la santificació del diumenge amb la celebració de l'eucaristia no passa de ser un precepte molest al que se senten obligats de mala gana, i fins van a missa si tenen temps i ganes.

Però, malgrat les moltes tendències negatives hi ha la possibilitat de celebrar el diumenge.

La finalitat del diumenge com a dia festiu és que l'home descansi. Que tingui un dia per a reflexionar sobre el tracte responsable amb tot el que ens ha estat encomanat com a creació de Déu. Pels cristians la celebració de la totalitat del diumenge és signe i expressió de la nostra veneració a Déu; és un dia de record, d'agraïment i d'alegria per la creació de Déu i per la nova creació en Crist. La seriositat amb què nosaltres ens hem de prendre el descans del treball forma part del testimoni de fe que devem al món. Aquest dia de descans ha de ser un veritable dia festiu. Per això cal que redescobrim contínuament el sentit del diumenge, dia del Senyor, i el visquem de manera exemplar en la nostra societat. De nosaltres depèn el significat que del diumenge arribi a tots els homes. En celebrar el diumenge donem testimoni de la nostra fe i de la nostra esperança. Perquè com he dit abans: celebrar el diumenge és un acte de fe, un camí d'esperança i una font de caritat. No és perquè sí, doncs, que la celebració de l'eucaristia és el centre i el cim del diumenge. Perquè l'eucaristia manté viva la fe i també la comunió dels creients.

De fet, l'Església recorda mitjançant el manament de santificar el diumenge, l'anomenada obligació d'oïr missa en diumenge, el deure de participar en la celebració eucarística. I l'actual Dret Canònic (càn. 1246) diu: "El diumenge, que hom celebra el misteri pasqual, per tradició apostòlica, ha d'observar-se en tota l'Església com a festa primordial de precepte". I segueix encara (càn. 1247): "El diumenge i les altres festes de precepte els fidels tenen l'obligació de participar en la Missa, i s'abstindran a més d'aquells treballs i activitats que impedeixin donar culte a Déu, fruit de la joia pròpia del dia del Senyor o del degut descans de la ment i del cos".

Tanmateix, sobre això, cal aclarir que no és el precepte de l'Església el que fonamenta la obligació, sinó que la valora com a do i participació en el sacrifici de Crist deguts al Senyor. (Llegir del C.A.A., el fragment del document *Gottesdienste* del Sínode Comú Alemany, pàg. 196-197).

Així, fins i tot podem dir que qui no pugui participar en la missa del diumenge haurà de cercar altres medis de trobar-se amb Jesucrist i saber-se d'aquesta manera unit amb Ell en la comunió dels creients.

Sigui com sigui, el que cal és revitalitzar i promoure el diumenge. I, sens dubte, la família hi juga un paper molt important; però també els grups i associacions, sobretot d'Església, caldria que s'hi posessin més fortament a treballar en aquest sentit.

Per acabar, en parlar d'aquest manament i de la celebració del diumenge no podem deixar de banda els que anomenem cristians separats. En aquest punt, uns i altres, hauríem de recordar que de la celebració del diumenge, dia de la resurrecció de Jesucrist, forma part la celebració sacramental de la seva mort i de la seva resurrecció. I, és més, el dia del Senyor és un dia de comunió, on per damunt de tot cal cercar aquella unitat que Crist ens ha demanat, malgrat uns i altres.

## El Quart Manament

(Llegir de C.A.B., el manament, versió AT, catequesi i comentari, pàgs. 138-139, 146 + de C.A.A., títol i subtítols, pàg. 204).

El quart manament parla del respecte entre les diverses generacions. Honrar els nostres antecessors vol dir concedir-los la importància a què tenen dret. Importància que els ve del seu amor, del seu treball, de la seva dedicació i del fet que ells ens han transmès la vida que procedeix de Déu... Cert que l'autoritat dels pares va disminuint amb el temps, però proporcionalment el respecte dels joves vers ells s'hauria de fer més profund.

Per altra banda, de sempre l'autoritat és un servei. Tota autoritat veritable suposa escoltar-se mútuament. Respectar els qui exerceixen una autoritat dintre una tradició ultrapassa el quadre de la família. Exercir una autoritat és promoure la vida i la veritable llibertat, individual o col·lectiva: aquesta tasca troba la seva font en Déu. Per això Déu acusa els qui exerceixen l'autoritat com un poder absolut. El respecte als pares o als qui exerceixen una autoritat no es basa en la capacitat o els mèrits personals, sinó en l'autoritat paterna o social dels qui l'exerceixen. El respecte recíproc comporta una dimensió de perdó mutu i de reconciliació. L'autoritat i la pau són un do de Déu. Hem de treballar per la humanització de les condicions de vida de totes les famílies.

Aquest manament no és unidireccional, també es refereix a la relació dels pares amb els fills. I és que els primers catequistes, amb el que vol dir ser catequista, són els pares. Per això, feliços els qui, des de petits, han après dels pares a estimar Crist i a escoltar-ne la crida! Perquè la doble promesa, inclosa en aquest manament: tenir llarga vida a la terra (Ex 20) i ser feliç (Dt 5); mostra que ens hi juguem la felicitat de la societat i de cadascú. És important, doncs, de desenvolupar una solidaritat a l'interior de les famílies i una solidaritat de les famílies entre elles.

Si ens fixem en els textos que ens parlen d'aquest manament podem veure de seguida que són diferents; a Ex 20, 12 diu: "Honora el teu pare i la teva mare, perquè es perllonguin els teus dies sobre la terra que el Senyor, el teu Déu, et donarà"; a Dt 5, 16 diu: "Honora el teu pare i la teva mare, com el Senyor, el teu Déu, t'ho ha manat, perquè visquis molts anys i sigues feliç a la terra que el Senyor, el teu Déu, et dona"; i, encara, al Lv 19, 3, en el Còdex de l'Aliança podem llegir: "Temí cadascú la seva mare i el seu pare i guardeu els meus dissabtes. Jo sóc Yahvé, el vostre Déu". En aquest darrer text és curiós que cita primer la mare i usa el verb témer en lloc d'honorar. Aquest manament amb el qual comença la taula dels que fan referència a la relació als homes entre si i a la comunitat, va unit estretament al de venerar Déu; de fet, Filó d'Alexandria encara l'incloïa en la primera taula. I és utilitzat el mateix mot per dir de venerar Déu i venerar els pares. En hebreu, venerar significa reconèixer a algú el pes que li pertoca, és a dir tenir-lo per important. En relació amb Déu significa concedir-li la importància deguda, reconèixer-lo en la seva condició divina. En la relació dels fills amb els pares, significa concedir-los la importància deguda, reconèixer la seva condició de pares: pare i mare.

A l'AT, els pares tenien la comesa de transmetre a la generació següent la història de Déu amb el seu poble; són els encarregats de mantenir vius els prodigis de Déu i el seu caminar amb el poble vers el futur promès. Per tant honorar els pares també en tant que mitjancers de la fe i de la promesa de la terra. Respectant els pares per la seva proximitat a Déu, testimoniaven el seu respecte a Déu. És per això que els fills adults tenen la obligació social de mantenir els pares ancians. En aquella societat patriarcal, aquest manament havia de donar a l'autoritat paterna, alhora autoritat política i religiosa, la importància que li corresponia. Si Israel respectava l'ordre de les generacions junt a l'ordre de lo polític i de lo religiós, tenia assegurada la vida a la terra promesa. Així doncs, conquerida la terra i format l'Estat, es tractava de concedir la recta

importància a les autoritats responsables en les tres formes de vida en comú: a la família, a la comunitat política i a la comunitat religiosa. Potser per aquest motiu, el manament quart en el Catecisme de l'Església Catòlica és el fonament de la doctrina social de l'Església.

La família, comunitat de pares amb fills, és cridada a recollir el pla de Déu i dur-lo a terme en el nostre ara i aquí. Però, com pot realitzar aquesta tasca avui dia?

Una primera característica de la situació actual de la família és que és vista com una petita comunitat domèstica composta per pares i fills; tanmateix, els fills, degut al treball dels pares, poc conviuen amb els pares. I quan els fills es casen ja formen una nova comunitat domèstica; aleshores el seu contacte no passa de ser simplement afectiu o en tant que necessiten els avis per tenir cura dels seus fills.

Una segona característica de la família actual és la nova posició de la dona i l'actitud dels esposos pel que fa als fills. La dona té més autonomia, independència i participació en la vida social i econòmica. És tasca d'ambdós, pare i mare tenir cura de l'economia i també dels fills. Avui la mitja de fills és inferior a la d'altres temps. Hi ha una nova actitud dels pares respecte al fill en tant que persona.

Una tercera característica: els components d'una família són més marcats avui que abans per la societat, per les formes de vida i per l'escala de valors. Avui la família és cada cop més un sistema parcial de la societat; cada membre dedica més temps a institucions extrafamiliars. Per altra banda, el món del coneixement de la tècnica dels fills és superior al dels pares. Els adolescents fan les seves experiències vitals fora de la família i li aporten el seu món vivencial, les escales de valors que han captat a la societat i els estils de vida d'aquesta; la qual cosa és font de conflictes. És més, alguns sociòlegs posen en dubte la capacitat de moltes famílies per educar adequadament els fills i iniciar-los en les seves tasques socials. I encara, altres fins i tot són del parer que la família fonamentada en el matrimoni no ha de ser ja la institució única i insubstituïble per transmetre la vida i l'educació dels fills, ja que comunitats no matrimonials poden fer-se càrrec d'aquestes tasques.

De fet, avui coexisteixen diversos models de família. Amb tot, cap altra institució pot substituir de manera perfecta l'àmbit d'experiències i vivències, perquè en la família l'infant ha de créixer i madurar i res pot substituir la manca d'amor. La família és l'espai on s'experimenta de manera més original que la vida humana és vida agraïda. Regal de l'amor dels pares i de l'amor de Déu. És, també, lloc de refugi, d'ajut i consol. I els pares que s'han esforçat en donar una llar als fills tenen el dret de confiar que el seu esforç no ha estat en va. Té el dret i el deure d'educar els fills; tanmateix, tots sabem que això avui no és gens fàcil. L'educació no és exempta de conflictes. Sols una educació on els pares són els primers aliats dels fills és capaç de desvetllar respecte, amb un just equilibri entre autoritat i obediència. Transmetre experiències de la història i de la vida, comunicar valors, tradicions i costums i transmetre la fe, és una gran tasca que necessita de la societat el seu favor. Societat i Estat han d'assumir la seva tasca en l'educació i formació, conservant el valor humà d'aquest manament.

Des d'antic, per exemple, ja al s. IV, Sant Joan Crisòstom deia que la família és una església. I la LG, 11 l'anomena Església domèstica, imatge i realització de la comunió dels creients amb Crist i entre si en la unitat de l'Església de Déu. La família és un espai vital on pot estar viva aquella unitat en el nom de Jesucrist que és garantia de la seva presència enmig nostre. És més, l'Església, família de Déu, ha d'adquirir una dimensió més domèstica, més familiar, esforçant-se per un estil més humà i més fraterno. Com a Església domèstica ha de ser portadora de fe, de pregària i acció a la comunitat i al món.

Tanmateix, el quart manament ens fa anar més enllà de l'ordre de la família, ens fa mirar la comunitat política, el poder polític i l'actitud dels homes respecte a l'autoritat política. Déu vol que siguem lliures de qualsevol opressió o injustícia. I Jesús amb la seva predicació relativitza tota vinculació a una determinada forma de domini terrenal. I sant Pau invita als cristians de Roma a sotmetre's a les autoritats superiors (estatals), "perquè no hi ha autoritat que no vingui de Déu"; i els ciutadans cal que obeeixin l'autoritat, perquè està al servei de Déu. I l'autoritat de Déu està per damunt de l'autoritat de l'Estat. Climent de Roma formulà aquesta oració l'any 96: "Concediu-nos que siguem obedients al vostre omnipotent i excels nom, així com a nostres sobirans i superiors a la terra. Vós, Senyor, els heu donat el poder de governar pel teu poder excels i indescriptible... Dirigiu la vostra voluntat al que és bo i agradable als vostres ulls, perquè exerceixin amb benignitat, en pau i amb temor de Déu el poder que els heu donat, i participin així de la vostra bondat".

Podem viure com a creients en qualsevol tipus de comunitat política; però no ens ha de ser indiferent com es fonamenta la comunitat política i la seva autoritat, com es comporta amb les persones, amb la dignitat humana i amb els drets de l'home, si reconeix, reprimeix o combat la religió. Sobre aquest punt, la doctrina social catòlica parteix de que la persona humana creada per Déu és l'origen i el fi de la vida social. "La comunitat política neix, doncs, per cercar el bé comú, on troba la seva justificació plena i el seu sentit i del qual deriva la seva legitimitat primigènica i pròpia" (GS 74). Els principis directius de la comunitat política i de la seva autoritat són: la dignitat de la persona (principi bàsic) i el bé comú (principi final). I caldria afegir els principis d'ordre: solidaritat i ajut. Avui dia tothom reconeix aquests principis. Però, uns i altres no indiquen com cal organitzar i reglamentar la convivència social; és a dir, quina forma d'Estat i de Govern cal escollir.

Església i comunitat política són independents i autònomes, cadascuna en el seu propi camp. Ambdues, però, són al servei de la vocació personal i social de l'home. La història del món i el procés de salvació van units. L'Església ha de contribuir perquè la justícia i l'amor brollin en la societat i ha de ser crítica quan certes situacions polítiques no ho permeten o van contra la dignitat de l'home. No formula cap programa d'acció política, ha d'unir els homes amb Déu. Per la nostra part, com a ciutadans que som, no som autoritzats a dispensar-nos de la responsabilitat política ni a romandre allunyats d'aquesta per por a "tacar-nos les mans". Tenim el deure de fer sentir la nostra veu crítica i de recordar als polítics que la llei constitucional els obliga a prestar atenció als drets fonamentals. No podem ni hem d'aprovar certes exigències incompatibles amb el fi autèntic i últim de l'home. "És necessari obeir Déu abans que als homes". Cal co-responsabilitzar-se en la construcció recta de la societat. Els actes de desobediència civil són prohibits moralment si contenen perjudicis greus per la llibertat d'altres i pels seus drets legítims. La cultura política d'una societat democràtica ha de tolerar moltes formes de protesta i d'oposició. El *Catecisme de l'Església Catòlica* (2243) diu: "La resistència a l'opressió dels qui governen no podrà recórrer legítimament a les armes sinó es donen les condicions següents: 1) en cas de violacions certes, greus i perllongades dels drets fonamentals; 2) després d'haver esgotat tots els altres recursos; 3) sense provocar desordres pitjors; 4) que hi hagi fundada esperança d'èxit; 5) si és impossible preveure raonablement solucions millors".

Segons la doctrina de l'Església és "plenament justificat que aquells que pateixen opressió per part dels rics o del poder polític usin els mitjans moralment permesos per aconseguir unes estructures i situacions en les quals es respectin de debò els seus drets". Perquè no hi ha vertader alliberament si no és respecten de bon començament els drets de la llibertat. Només l'amor porta a la veritable llibertat, mentre

que la violència engendra violència. Testimonis de la no violència n'hem conegut al llarg de la història: Mahatma Gandhi i Martin Luther King. Tots els Estats i l'Església són cridats avui a cooperar perquè a cap país es donin situacions de domini insuportable mitjançant la violència.

Pel que fa a l'Església "institució", són molts els que la contemplen des d'una distància crítica. Només recordem que Jesucrist i Església no es poden separar i que les tres missions pròpies de l'Església són: proclamació de l'evangeli, celebració de la fe mitjançant els sagraments, servir l'amor cristià; és a dir: fe, acció de gràcies i servei. I no oblidem que l'Església som tots i per tant som obligats, segons les capacitats de cadascú, a cooperar en l'edificació de la comunitat. Tots som responsables de la vida de l'Església. I aquesta cooperació no es limita a dir: crec; sinó que el testimoni ha de ser també en la vida quotidiana. Hem de ser corresponsables en el procés d'evangelització i d'inculturació. Tanmateix, d'aquí mateix hom pot desprendre que la pluralitat d'activitats requereixen una mà ordenadora i unes reglamentacions. Per això el concili Vaticà II subratlla el reconeixement de la llibertat de l'home pel que fa a la religió i quan una norma eclesiàstica queda privada de sentit i ja no serveix per a l'edificació de la comunitat haurà de ser canviada o abolida per l'autoritat competent; és més, qui menysprea els manaments o es creu autoritzat per no tenir-los en compte no sols menysprea l'autoritat concedida a l'Església, sinó que fa mal al bé comú. Per tal de dur a terme la seva missió, cal que la comunitat ordeni la vida comunitària. A part els manaments, doncs, hom hauria de tenir present la instrucció general: "Ajuda l'Església i la teva comunitat", fins en el camp econòmic (a Alemanya tenen l'impost per les Esglésies, regulat per la llei).

El cristià que estima l'Església no veu ordres donades des de dalt, sinó que se sent cridat a cooperar i servir. Tot i que crítica i amor semblen contraposats, pel que fa a l'Església en tant que institució humana sí pot ser criticada en bé de la salvació. Sempre hi han motius per reformar l'Església, però sempre ella és l'esposa de Crist que, amb l'ajut de l'esperit, té la certesa que no pot perdre la seva missió de ser portadora de salvació en Jesucrist.

## El Cinquè Manament

(Llegir de C.A.B., el manament, versió AT, catequesi i comentari, pàgs. 138-139, 148 + de C.A.A., títol i subtítols, pàg. 241).

El cinquè manament posa l'home davant el do de la vida humana que Déu li ha fet, i davant la missió de respectar i de promoure la vida de tots els altres éssers humans. Progressivament, dia rera dia, l'home accepta la vida que ha rebut. La vida és una lluita: una lluita amb un mateix, amb els altres i amb les condicions de vida en què ens trobem. Aquesta lluita no pot degenerar en un refús de la vida. Déu ens crida a viure per sempre. I només el qui s'estima a si mateix i es respecta pot estimar els altres amb un amor ample i expansiu.

En Jesús, Déu ha pres la condició humana. Déu vol que els homes visquin i que visquin bé. Per viure i viure bé, l'home té necessitat d'un reconeixement social i d'una fama que no pot ser entelada. La vida de l'home és veure Déu, deia sant Ireneu.

Som cridats a fomentar en la societat el suport, l'estimació mútua, la col·laboració, la comprensió més enllà del que divideix i l'endegament de les condicions de vida material, moral i espiritual. Perquè la nostra vida surt de Déu, de les seves mans, i n'hem de tenir cura, la salut és quelcom meravellós i cal acceptar-nos tal com som. La malaltia, l'envelliment, la mateixa mort, costen d'acceptar. És més, el que estima la vida no per això la idolatra. Sap que és cridat a donar-la, tal com l'ha rebuda, per amor als germans: "No hi ha un amor més gran que el de donar la vida pel qui estimes. Jesús va morir per nosaltres; s'acompleix el que dèiem i a més ens diu que el "no mataràs" també és "no et mataràs", perquè tota vida humana val la pena de ser viscuda.

Davant la mort, podem acceptar el desenllaç total i renunciar a l'acarnissament terapèutic: "Pare, confio la meua vida a les vostres mans". Tanmateix, el cristià no es pot provocar la mort. L'eutanàsia activa és un atemptat contra la vida humana. El mateix que el suïcidi o l'avortament. Per altra banda, la falta de respecte a la vida té la font en les nostres rivalitats, les nostres angoixes i les nostres enrabides. Com diu Jesús, mireu de no deixar-nos rosegar el cor per l'enveja i la ira. Pensem en la regla d'or: "Tot allò que voleu que us facin els altres, feu-los-ho igualment vosaltres". Diguem no a la violència. Pensem en Jesús a la creu: "Pare, perdoneu-los, perquè no saben el que es fan". És més, la humanitat entera té el deure de negociar la pau. Hem de ser homes i dones de pau per construir un món més just. El Vaticà II ens recorda que som cridats a "esforçar-nos en aquesta obra immensa d'amor entre els homes que és la construcció enèrgica de la pau" (*GS*, 82, 2). I és que la vida humana, fins la d'un assassí, és sagrada; la pena de mort hom no la pot acceptar. Violència engendra violència. I sovint la violència mira de justificar-se amb la por. Fer la vida impossible o incitar altre al pecat, és incompatible amb la fe en Aquell que va morir perquè els homes visquessin. I encara, la indiferència mata els qui sofreixen i minva el coratge dels qui lluiten pels seus germans en la nostra societat.

En el cinquè manament, a la Bíblia es parla d'assassinar (matar contrari a la llei), mentre que els catecismes ens parlen de matar. De fet a Israel era fonda la convicció que la vida és quelcom valuós i sagrat, perquè l'home és imatge i semblança de Déu i ací hi ha la seva dignitat i el seu valor. Els altres no tenen cap dret a disposar d'ella. Per aquest pecat es decretà la mort i el càstig era aplicat amb severitat. Quan Israel es convertí en una confederació sedentària i en un Estat es va eliminar en part l'aplicació estricta de la llei. Pels profetes, qualsevol tipus d'explotació econòmica greu i d'opressió social de l'home per l'home ja era homicidi. No sols es mata la vida humana, sinó que s'atempta contra aquell que ens la dóna. Al NT també s'insisteix en respectar i protegir els drets de cada persona i el respecte a la vida es fonamenta en què l'home és cridat a participar

de la vida de Déu. De fet, el manament d'estimar Déu també comporta i inclou el d'estimar l'altre. Jesús va ampliar el marc general de la prohibició de matar: no matar, no enfadar-se, no odiar... té el seu darrer fonament en el manament de l'amor com a precepte del qual depenen tota la resta. I l'ampliació inclou els enemics; a més que l'amor al proïsme s'exterioritzi en l'atenció als pobres, febles, malalts i marginats.

Aquest manament, sigui en el sentit negatiu sigui en el positiu, cal que sigui predicat i viscut sempre tenint presents les noves situacions socio-culturals. Perquè sigui quina sigui l'època i els temps, se'ns diu: conserva la vida! Les possibilitats científiques, tècniques, econòmiques i polítiques permeten veure amb més claredat avui que abans, la grandesa, i també els límits i perills, de la vida humana i del seu món. La responsabilitat de l'home s'estén a la vida pròpia en tots els seus aspectes, a la vida dels altres de principi a fi, a la convivència pacífica en la societat, en les nacions i en els pobles, i a la conservació de la creació.

El cinquè manament és a l'hora individual i social. Tot ha de tendir a conservar i fomentar la vida digna de l'home d'acord amb els drets humans. El nostre sí a la vida ens qüestiona contínuament com hem de desenvolupar i configurar la nostra vida. Perquè la vida no és una propietat de l'home de la qual en pugui disposar lliurement, sinó que ens és confiada com a regal de Déu. Nosaltres som corresponsables de la nostra vida. Així, a partir d'aquí hom pot tractar els temes de: la promoció de la salut o del que la perjudica (droga, etc.); la sida; el suïcidi; la violència, la tortura i la pena de mort; el risc i el sacrifici; els malalts i els moribunds; l'eutanàsia; la donació d'òrgans; l'origen de la vida; la conservació en situacions conflictives, l'avortament; la protecció de la vida encara no nascuda; la investigació i la tecnologia genètica; la mateixa mort.

Pel que fa a l'aspecte social, exigeix que regni la pau. Cal promoure i assegurar la pau tenint cura de la justícia i respectant els drets. Cal una educació per la pau i al servei de la pau, perquè renunciant a la violència i estimant el proïsme viurem l'esperança de la pau.

El cinquè manament abraça tota la creació, perquè Déu ens ha fet responsables de la creació. Així doncs, la crisi ecològica, la destrucció del nostre món, no ens afecta sols de manera marginal, sinó que és cosa de tots. En aquest camp, sovint s'ha dit que la fe cristiana ha estat un fre per la ciència i pel progrés; tanmateix, la nostra fe en Déu ens recorda la doble obligació de dominar i conservar la creació. L'actual amenaça de la creació per l'home fa que assumim de manera especial l'obligació d'adoptar pel que fa a la creació aquelles postures i actituds que permetin la conservació de la vida i impulsar-la, evitar o alleugerir el sofriment, i reduir o impedir la destrucció. Albert Schweitzer en parlar d'això deia: "El poc que tu pots fer és molt".

## El Sisè i el Novè Manament

(Llegir de C.A.B., el manament, versió AT, catequesi i comentari, pàgs. 138-139, 152 i 166 + de C.A.A., títol i subtítols, pàg. 305).

Déu creà l'home i la dona i els confià tota la creació perquè la guardin i la humanitzin. Així doncs, home i dona som semblants i som diferents. Quin goig descobrir el nostre univers a través de la sensibilitat diversificada d'un home i d'una dona!

L'Església dóna una gran importància a l'educació de l'amor humà que es viu en la sexualitat. L'home ha d'aprendre a regular de manera sana la seva sexualitat. Déu crida cadascú a viure la castedat, tant en el matrimoni com en el celibat. Perquè la sexualitat humana, creada per Déu, ha de ser reconeguda com a do seu. L'home i la dona participen de l'amor creador de Déu, no sols com a persones individuals, sinó també com a parella o, diguem-ne, en sentit més ample, en comunitat. D'ací respectant la resposta a la crida de Déu, hom respecta l'altre. I s'entén el no a la infidelitat, que sovint es dóna sense haver-hi relació sexual.

Les exigències de la vida familiar cristiana suposen l'evangelització de la llar dia a dia. Aquest itinerari no pot prescindir d'una vida de pregària. La família és el lloc privilegiat de l'educació dels joves en la castedat, sense oblidar que l'adult és tan fràgil i vulnerable com el jove. I és que a l'entorn del bressol, els esposos es descobreixen pare i mare, servidors del gran misteri de la vida (GS, 50, 1). De fet, el fill funda la llar. Donar vida a un infant comporta renunciar que aquest infant esdevingui un dia el "meu" fill o el "teu" fill; el fill ha de ser "nostre". La qüestió dels fills, doncs, no és qüestió sols de fecunditat, sinó de relació amorosa.

Els fills no són objectes, sinó persones i do de Déu. Així, quan hom parla de la regulació dels naixements, cal valorar la unió dels esposos, el bé dels fills ja nascuts i el bé del qui ha de néixer. El fill ha de ser acollit confiant en l'amor de Déu, ja que ell és més fort que qualsevol por que la societat comporta. Les exigències d'una paternitat responsable impliquen l'acceptació del diàleg entre els esposos, el respecte de l'estructura de l'acte conjugal, la delicadesa d'un amb l'altre i la responsabilitat comuna. Dit això així ja es pot entendre qualsevol aspecte de si mètodes anticonceptius o no. I és que el matrimoni ha d'assumir plenament la seva vocació de pares.

Per altra banda, l'educació cristiana a una sexualitat sanament ordenada no es pot entendre fora del conjunt dels valors evangèlics. I els pares s'han de preocupar d'educar la voluntat, els sentiments i les emocions, bo i fomentant la confiança en Déu. Una autèntica educació de la persona encaminarà a un autodomini i a una fermesa en les opcions morals. Joves i adults no han d'oblidar que el cos és santuari de l'Esperit Sant. I si la vida humana, dèiem en comentar el manament cinquè, és sagrada, cal que respectem tothom i ningú exclogui ningú, la qual cosa no vol dir ser permissiu; però tothom s'ha de sentir acollit i sostingut en l'esperança de superar llurs dificultats, si és que existeixen. Perquè si ens deixem portar pel que sovint ens envolta, que n'és de difícil de jutjar amb caritat i prudència la culpabilitat en l'adulteri i en l'homosexualitat.

Un altre aspecte: és preciós el temps en què els promesos aprenen a conèixer-se millor, preparant-se a la fidelitat. Per això, no al matrimoni d'assaig. A més, el matrimoni simbolitza la unió indefectible del Crist i l'Església. La veritable preparació implica paciència i és l'amor que dóna l'autodomini i desvetlla el respecte mutu. La paciència i la delicadesa són qualitats vitals per a la fidelitat recíproca. La continència forma part també del llenguatge de l'amor. La castedat cristiana, en el cèlibe, el solter o el casat, consisteix a viure sanament la seva sexualitat en la continència. Allí on la

sexualitat humana és considerada com un gran do de Déu, el fet de renunciar-hi pel Regne de Déu té tot el seu sentit.

El novè manament, que en la Bíblia forma un de sol amb el desè, es refereix a la cobejança que engendra l'adulteri, mentre que el desè desdoblant es refereix a la cobejança que engendra el robatori. És per això, que per temàtica l'ajuntem en aquest estudi al sisè. Recordem que en aquell temps la dona era una possessió més del marit, per això a l'Ex la cobejança es refereix a tot; mentre que al Dt, com ja ha canviat la concepció de la dona i del seu significat, es parla més aviat de l'actitud interior de cobejar.

El desig obre el cor de l'home a l'altre. Cobejar és voler-ho tot per a un mateix tot sol i per la satisfacció de les pròpies necessitats, fins al menyspreu de Déu i dels altres. En l'AT, cobejar és un acte. En el NT, Jesús vol que l'home sigui tot sencer en la seva paraula i en els seus actes. Tot ve del cor, tant la veritat com la mentida. Cobejar, aleshores, és una intenció que, encara que no arribi als actes, ja és plena de malícia. Abans d'arribar a l'acte, els pecats antisocials neixen al cor. I Jesús ens diu: Feliços els nets de cor; pur vol dir també transparent. El qui estima Déu amb tot el cor, amb tota l'ànima i amb tot l'enteniment, hi veu clar en l'amor que té al seu germà. Pur significa també "d'una sola peça"; cal que siguem perfectes o íntegres, sense barrejar de bé i de mal. Un cor pur estima el proïsme com a si mateix, amb l'amor de Déu. Els cors purs són feliços. Veuran Déu perquè l'estimen de tal manera que cap malícia no enterboleix en ells l'amor de Déu.

És a dir, quan parlem de puresa no parlem solament de sexualitat. Perquè no es tracta de la sexualitat en ella mateixa, sinó de l'exercici d'aquesta en la seva relació amb el proïsme. Per això, el qui té cobejança de l'esposa o el marit del seu proïsme no pot dir que estima Déu de debò. El seu amor al proïsme és hipòcrita.

La profunditat del sisè manament, doncs, es veu més bé a la llum del sentit cristià del novè. Aquí es va a l'arrel del mal. No es tracta només de "tenir mals pensaments", sinó de desitjar injustament la dona o el marit d'un altre i d'entretenir aquest desig. Allò que fa dolenta la mirada és la maldat del projecte que destrueix l'amor. Els pensaments i els desigs dolents que es presenten espontàniament al nostre esperit no són pecat. Però la complaença entretinguda voluntàriament o cercada pertany a les obres de les tenebres: és pecat.

El clima que respirem és una provocació per a tothom. I és per això que el novè manament té en compte també l'escàndol: tot acte que, directament o indirecta, fa germinar el pecat en el cor d'un altre. Davant tot això, doncs, cal concloure que la puresa de cor cal implorar-la cada dia en la pregària. Per altra banda, urgim per l'amor als altres, hem de prendre part activa i creativa en l'elaboració de les formes de la cultura, de l'esbarjo i del descans que contribueixen al bé. El novè manament és una crida a la comunitat perquè mantingui els artistes que actuen per amor a l'home i perquè ella mateixa doni al món artistes amb aquest esperit.

Ambdós manaments orienten en l'àmbit de la sexualitat i del matrimoni. Ens assenyalen el marc i els límits fora dels quals no s'observa l'ordre moral de la sexualitat i de la relació entre home i dona. La finalitat de l'ordre moral era assegurar l'estabilitat de les famílies i el dret a la vida de les dones i dels fills. De fet, tots els pobles i cultures tenen instruccions ètiques pel que fa a la conducta mútua de l'home i de la dona. I al NT es confirma l'ordenament assenyalat per Déu. El vincle recíproc mitjançant l'amor i la fidelitat exclou relacions i comportaments sexuals que no es corresponguin amb els objectius amplis de la sexualitat humana. I en la nostra societat actual no cal que esmentem la diversitat de crítiques que comporta tot això, perquè avui es donen diferents visions i teories sobre la sexualitat i el matrimoni. En la situació actual on es

desenvolupen, doncs, diverses actituds pel que fa a l'amor, a la sexualitat i al matrimoni, l'Església té qüestions i problemes que cal que afronti amb respecte i dignitat, vessant l'evangeli al missatge de la relació.

Tots som marcats sexualment en tota nostra unitat físico-psíquica. La nostra configuració sexual ja comença abans de néixer i al llarg de la vida ens anem formant. La sexualitat és quelcom que abraça l'home en la seva totalitat. Per donar configuració humana a la sexualitat cal respectar l'esfera íntima sexual en un mateix i en els altres. Només l'home coneix la vergonya i el pudor, la finalitat de les quals és el respecte a un mateix i als altres. Per la configuració és indispensable que la persona confii en un mateix i en la seva corporeïtat. Qui s'accepta a si mateix es troba en les millors condicions per a concebre la seva sexualitat com a do i com a tasca, do i regal de Déu. L'amor obert a un mateix i als altres és la mesura de lo sexual, essent la meta l'amor de Déu. Heus ací el perquè de la bondat de Déu, ja que ningú pot viure sense amor.

L'amor de la parella es consuma en la fidelitat al llarg de la vida. Fidelitat que és l'amor de Déu, pronunciat en Crist amb un sí incondicional als homes i al món. Jesús proclama i exigeix un amor que abraça la totalitat de la persona, àdhuc l'amor sexual, i es mesura per l'amor de Déu. Els esposos, essent fidels l'un a l'altre, reproduïxen la fidelitat de Crist a la seva Església. D'ací que la concepció sacramental no pot ser revocada pels mateixos esposos (indisolubilitat interna) ni dissolt per cap poder (indisolubilitat externa). Tot i que tots sabem que els esposos poden entrar en crisi i fracassar, la qual cosa sempre resulta dolorós per tots els afectats. En aquests casos cal saber cercar l'ajut necessari. L'adulteri, però, no deixa de ser una falta contra la fidelitat i l'amor, contra l'aliança del matrimoni i contra el sacrament de l'amor de Crist.

El novè manament, diguem-ne, va més enllà, doncs, del sisè, perquè s'ocupa d'ordenar i conduir l'interior. La disciplina interior és l'ideal de la vida. La finalitat de la prohibició és protegir la fidelitat conjugal. Jesús adverteix sobre l'adulteri en el cor. Els cristians se saben units en la seva aliança a l'amor i fidelitat de Crist a la seva Església. I a partir d'ací, en el manteniment de l'aliança de fidelitat és quan hom pot parlar de: igualtat de drets, solidaritat i institució; de fertilitat, amor creador, i paternitat responsable, cooperació amb l'amor de Déu en la transmissió de la vida; del celibat; de la moral, valor i dignitat de l'acte sexual; de la regulació de la natalitat, amb una paternitat responsable i una formació contínua de la consciència; de l'esterilització quirúrgica; de la inseminació artificial, sigui homòloga (semen del propi espòs) o heteròloga (de fora del matrimoni); de la fertilització in vitro; de la sexualitat extramatrimonial: masturbació, parelles "que proven", homosexualitat, prostitució...

Sens dubte que l'ètica de la sexualitat exigeix que s'observin unes normes determinades i presuposa una actitud humana respecte d'un mateix i dels altres. Està en joc la consciència de responsabilitat i la disposició a l'autocontrol, a la fermesa i a la fidelitat. Cal una jerarquia de valors i unes orientacions que ens serveixin d'ajuda per formar-nos un judici personal. La força de la pregària i de la gràcia de Déu modelen de forma responsable la vida en l'àmbit de lo sexual.

## El Setè i el Desè Manament

(Llegir de C.A.B., el manament, versió AT, catequesi i comentari, pàgs. 138-139, 157 i 168 + de C.A.A., títol i subtítols, pàg. 353).

El setè manament catequètic afecta a la prohibició de robar, mentre que a la Bíblia, la prohibició es refereix sobretot al robatori d'homes, de dones i d'infants per reduir-los a l'esclavitud. Avui, doncs, cal referir-lo a l'explotació de l'home per l'home i a l'engranatge de la deshonestedat.

Déu vol l'home, imatge i semblança seva, lliure. No som objectes. És més, hem estat alliberats de l'esclavitud i rescatats de la captivitat del pecat. De sempre, però, són raptats, venuts, comprats. Jesús mateix va ser venut i condemnat a una mort d'esclau. I encara avui, molts són utilitzats amb fins polítics o econòmics o per saciar la passió sexual, venal o violenta: tractats com ostatges, torturats o tancats en asils psiquiàtrics, desaparicions a milers de règims de dictadura, mà d'obra barata, importada de l'estranger o explotada al seu país; gent aculada a les fronteres, expulsada de llurs terres, comprada juntament amb llurs terrenys o aplegada en vastes reserves, opressió d'homes, dones i infants en l'explotació de mines, pedreres, grans plantacions, fàbriques i xarxes de tràfic de drogues, prostitució de noies i d'infants, comerç d'embrions, ventres de lloguer...

L'explotació de l'home per l'home constitueix arreu del món una forma d'organització del treball i del comerç. Té un paper capital en l'estructura de base de l'economia mundial. Per això cal prendre consciència i d'actuar sobre les causes i sobre les conseqüències d'aquesta situació. Hem d'educar-nos per a la solidaritat. Els mitjans de comunicació ens mostren contínuament el pobre Llätzer ajagut als nostres peus, al pas de la porta dels rics, que som nosaltres. La doctrina social de l'Església es basa en la dignitat de la persona humana. I el Vaticà II insistí perquè cadascú segons les seves possibilitats, comparteixi realment els seus béns. Hem de permetre, però, a individus i pobles, d'obtenir els mitjans d'ajudar-se ells mateixos i desenrotllar-se (*GS*, 69, 1).

Hem de pensar que no sols participem de l'obra creadora de Déu, sinó que amb el nostre treball ens associem a l'obra redemptora de Jesucrist. De fet, ens trobem amb un fenomen desconcertant. Mentre molts recursos naturals resten inexplorats, milions d'homes i dones es troben sense feina o amb poca feina, i es moren de fam. I milions d'altres són explotats i moren d'esgotament.

Ningú pot restar exclòs de la crida a fer un món més humà. Recordem que el treball és un dret sagrat de tota persona. Així, l'atur constitueix una injustícia desmoralitzant per a tothom. I la solidaritat és fonamental. Són moltes les iniciatives a fi de redistribuir el treball disponible. I no podem deixar de banda un altre criteri que permet de jutjar sobre la justícia d'un sistema socio-econòmic: és el salari just, acompanyat també d'una assistència mèdica adequada. Malament si la seguretat social és qüestionada com estructura de solidaritat i com a dret individual. S'entén la formació de sindicats, doncs, per defensar llurs qüestions vitals.

Som cridats a dialogar en la concertació social i a col·laborar amb les persones de diverses tendències sobre el pla polític, econòmic i social, a fi de defensar els interessos del màxim nombre de persones i, sobretot, dels més desprotegits.

Certament que nosaltres, l'Església, no té ni la clau ni la solució de tots els problemes, però apel·la a les consciències. Ens interpel·la fortament, sobretot els qui creuen que no hi ha res a fer. Hem de lluitar contra la pobresa. Els homes i dones del quart món no són incurables. Som cridats a donar gràcies pel benestar però també a compartir-lo. Ningú no està obligat a fer impossibles. La responsabilitat de cadascú es limita a allò que és moralment obligatori i és al seu abast. Recordem allò de fa més fel·l

donar que rebre. Així, per exemple, sabent que el temps és or, donem temps gratuïtament a favor dels més necessitats.

Amb aquesta generositat, unida a una preocupació per ser competents, crea al seu voltant xarxes de presa de consciència i de solidaritat que són com un llevat poderós dintre la pasta. La generositat personal no dispensa, però, els cristians de treballar amb els germans per transformar les estructures injustes de la societat.

A més, pensem que som cridats a participar de la missió profètica de l'Església. Quan reparteix el que té amb els més pobres, col·labora a l'esdevenidor volgut per Déu i manifesta que l'amor entre tots els homes és possible. Les càrregues de la comunitat s'han de repartir equitativament segons els mitjans de cadascú. Els impostos són, o ho haurien de ser, un mitjà de redistribució dels béns: cal pagar-los honestament. Observem tanmateix la realitat que vivim al voltant nostre, ja que es van perdent la rectitud i el respecte als altres: trampes en els exàmens i en les declaracions de tota mena; robatoris, assalts, atracaments... Posar dics a aquesta plaga és crear una mentalitat sana tant com unes estructures sanes.

Manifestar la justícia de Déu significa conrear l'honradesa.

El desè manament, tal com ja vàrem comentar en parlar del novè, es refereix a la cobejança dels béns de l'altre; per tant es tracta d'una altra esclavitud interior de la qual Jesús ens allibera.

Podem ser posseïts per allò que posseïm o volem posseir, fins al punt de menysprear l'amor de Déu i dels germans. El mal no són pas els diners sinó la cobejança i allò que ella provoca: servitud, esclavitzar l'altre, duresa de cor, no compartir, frau, robatori... Convertint els diners en ídol i els homes en esclaus.

Cosa, si voleu curiosa, sant Pau atribueix a la peresa la temptació de robar. Per això, el treball té una triple utilitat: prevé el robatori, evita el parasitisme i permet d'exercir la caritat. Mentre l'egoisme ens fa responsables de la cobejança que desvetllem en els altres. I la generositat de compartir allibera de l'egoisme i de la cobejança. L'arrel de totes les injustícies és la cobejança o cupiditat. De fet, és una forma d'idolatria; porta fàcilment a renegar del Déu veritable i a servir el Diner, la qual cosa és pròpia del paganisme. La cobejança és un atemptat directe contra la caritat, perquè qui serveix el Diner, a la fi se'n serveix també per al seu plaer. Deixem-nos, doncs, penetrar per la caritat, que ens fa veure amb una mirada pura on és el profit dels altres.

El desè manament resumeix tots els altres interioritzant-los: Que el nostre cor de pedra es transformi en cor de carn! Només qui estima el proïsme com a si mateix pot assolir la puresa de cor que exigeixen els dos darrers manaments.

Ambdós manaments es refereixen a la violació de la llibertat de l'home i de la justícia en la societat. El seu aspecte positiu: protegir el lliure desenvolupament de la persona i procurar la justícia social i econòmica en el món del treball i de l'economia.

El setè prohibeix tota violació de la propietat de l'altre mitjançant l'apropiació indeguda o l'explotació de l'altre. És a dir, no sols fa referència a la propietat d'objectes, sinó, sobretot a apoderar-se dels altres esclavitzant-los. Es tracta de la llibertat de la persona com a primer bé protegit.

El desè prohibeix qualsevol pla, intenció o empresa que es presti o porti a manllevar o disputar la base econòmica de la seva existència.

El robatori i l'espoli, l'opressió i l'esclavització són, en la Bíblia, un abús de l'altre. Perquè tota propietat és considerada com un préstec de Yahvé, Donador de la terra. I aquest és el fonament que protegeix la propietat enfront de l'altre. De fet, contínuament a Israel hi havia prescripcions que els recordaven, per exemple, que cada set anys, l'any sabàtic, calia deixar els camps en guaret, i que allò que creixia en ells

havia de passar a mans dels pobres. I és que donar almoïna és un deure de justícia amb els pobres.

Ambdós manaments censuren l'opressió i l'explotació dels febles. Els profetes ja criticaven i denunciaven el tracte injust de la propietat. L'acumulació de béns i riquesa aconseguida per l'explotació destruïa l'antic ordre social de la comunitat. Les riqueses i les propietats només són justificades quan han estat aconseguïdes per mitjans justos i no en contra de la llibertat de l'altre.

I si ens fixem en el que diu Jesús, ell invita a deixar-ho tot als pobres per tal de seguir-lo. I sovint insisteix en l'obligació dels rics respecte als pobres.

La finalitat original d'aquests dos manaments: el respecte a la llibertat de l'home i dels seus béns com a base de la seva existència, encara és vàlid avui; però, com és lògic s'ha ampliat amb les noves estructures de la vida social i econòmica. Les formes d'esclavitud en el món del treball actual i l'abús de poder exigeixen avui la necessitat de crear un ordre laboral i econòmic just. I cal dir que la doctrina social de l'Església sempre ha tingut una actitud crítica i constructiva; pensem, per exemple en la *Rerum novarum* (1891) o la *Centesimus annus* (1991). I és que l'Església vol que l'home pugui seguir essent home i fer-se home en les diverses configuracions de la canviant vida social i econòmica i de les seves estructures.

Així doncs, cal parlar del treball com a deure moral. Si entenem el treball com una propietat, és un element, també avui, fonamental de l'existència humana. I es realitza de diverses formes: retribuït, en família, per a un mateix, social lliure (voluntariat) o en els temps de lleure. Aquestes diverses formes són coordinades entre elles i es condicionen mútuament. El difícil és com configurar la correlació d'aquesta diversitat. És difícil compaginar de forma raonable la professió, la formació contínua, la vida familiar, el treball per a un mateix, el voluntari i les activitats en el temps de lleure.

Acabo de citar dues encícliques que mostren clarament com l'Església té en el centre del seu ensenyament el sentit i el valor del treball; però també podríem citar: *Quadragesimo anno* (1931), *Mater et magistra* (1961), *Pacem in terris* (1963), *Populorum progressio* (1967), *Laborem exercens* (1981), *Sollicitudo rei socialis* (1988), o també fragments de la constitució *Gaudium et spes* (1965). I és que el treball no és un simple mode de producció, o una mercaderia. La seva dignitat no es mesura pel producte obtingut ni per l'aportació que fa la persona, sinó pel valor subjectiu, l'entrega i el compromís personals que l'individu vincula amb la seva prestació laboral. Vull dir que la primera base del valor del treball és el mateix home.

I és l'home mateix, perquè el treball li dóna forma, l'instrueix i l'educa. L'home està obligat moralment a treballar i fer el seu treball el millor que pugui segons les seves capacitats i forces.

Un altre valor és la família. I el tercer és la mateixa comunitat, el bé comú de la qual s'acreu amb el treball de cadascú.

I encara el treball també té una dimensió teològica. L'esforç de l'home per millorar contínuament les condicions de vida, respon a la intenció de Déu. L'home ha rebut l'encàrrec de "conrear i guardar" la terra. Li ha estat confiada la creació perquè la configuri amb el seu treball. Tothom contribueix a configurar la creació amb el seu treball i servint al bé dels altres. Per això, mai és inútil el treball fet amb fe i amb amor. És més, tot el nostre treball, sigui físic o intel·lectual, és un do i una tasca que Déu ens encomana. Raó per la qual hem de fer-lo posant en joc el millor de nosaltres mateixos de manera responsable.

Del sentit i del valor de tot treball humà hom desprèn l'exigència moral d'implantar un ordre que faci justícia als treballadors i a la societat. Es tracta de construir un edifici social on tothom pugui treballar de manera que preservi la seva

dignitat. És, doncs, una qüestió social que afecta tot el món. I el dret al treball en tant que dret social fonamental afecta el treballador i l'empresari. I encara més, és una qüestió que va més enllà de les fronteres de qualsevol nació, esdevenint una qüestió internacional. Per això cal també establir un repartiment a nivell internacional evitant explotacions injustes.

Ja he apuntat que avui es fa difícil de vegades compaginar el treball, per exemple, domèstic, amb el treball retribuït. Aquesta compaginació demana, si més no, que s'organitzin els horaris. També que es cerquin condicions de treball i d'estructures empresarials humanes. I a partir d'aquí es despleguen tota una sèrie de temes, que ara ens depassen en espai i temps per ser tractats, com poden ser: el dret a associació i a vaga, a la iniciativa empresarial, etc.

Per acabar amb el que fa referència als manaments que tractem, hauríem de parlar del tema de la propietat: el sentit i l'ordre de la propietat o les formes de propietat...

I també del tema del comportament econòmic que caldria viure: el tracte correcte dels béns de consum, la protecció dels drets econòmics dels altres, el respecte de la propietat intel·lectual, a la propietat social, a l'ecologia, l'estructurar una justícia social a escala mundial, el control del creixement de la població mundial, etc.

Cal partir d'una concepció del bé comú que respecti el dret de la persona i d'un ordre social que compregui regles obligatòries en l'actuació econòmica. Hauríem de parlar també de com a partir de la revolució industrial i del moviment obrer (segle XVIII) hom començà una reflexió sobre l'ordre econòmic donant peu a l'aparició de la recerca de possibles organitzacions o solucions: liberalisme, socialisme, marxisme... Però, només recordar que als anys quaranta del segle passat, a Alemanya, es va dissenyar un ordre econòmic que es va definir com a economia social de mercat. Perquè ni el capitalisme liberal ni el col·lectivisme marxista poden respondre de manera adequada a la qüestió d'un ordre econòmic just. I l'Església que no pot dictar en concret quin ha de ser l'ordre econòmic i la política econòmica, sí ha de dir quins són els valors, les actituds fonamentals i les institucions que demana una economia social de mercat.

## El Vuitè Manament

(Llegir de C.A.B., el manament, versió AT, catequesi i comentari, pàgs. 138-139, 162 + de C.A.A., títol i subtítols, pàg. 389).

El vuitè manament vol extirpar del cor de l'home la mentida i la maldat que s'escampen per la paraula.

Segons la Bíblia, la veritat és el fet de poder recolzar-se en algú com damunt la roca; la veritat és fiabilitat. Jesús és la Veritat perquè podem comptar amb ell. Aquest manament bíblic s'aplica, sobretot, al cas d'haver de testificar davant els tribunals de justícia. Per això els testimonis falsos eren castigats severament amb la falta de què ells havien acusat el proïsme. Tanmateix la justícia és cega quan jutja superficialment, segons el que sent dir; no va ser condemnat a mort Jesús, la Veritat, sobre la base de falsos testimonis? El món té necessitat de testimonis que facin justícia a la veritat d'un ésser humà. I nostra vida és una crida a testimoniar honestament els uns pels altres. I la paraula, do de Déu, ens revela els uns als altres; però pot ser un arma, perquè en pocs minuts podem reduir a la cendra el nom i la fama de qualsevol, sigui amb la maledicència (esbombar les faltes reals de l'altre) o amb la calúmnia (acusar en fals l'altre). És més, no sols és vàlid això pel qui ho diu, sinó també pel qui ho escolta i encoratja el qui ho diu. Calúmnia, maledicència, prejudicis, mentida... tot plegat perjudica el proïsme i destrueix la comunió fraterna, semblant si més no desconfiança. Mentre que ser veraç, parlar bé de l'altre, és edificar la comunitat, el clima de la qual és la caritat.

L'exigència del vuitè manament no es redueix pas a dir la veritat; cal dir-la a més de manera que el germà visqui. I no hi ha arma més tallant que la veritat; com més aclaparadora és la veritat, més mortífera pot ser. Perquè cantar les veritats a algú és humiliar-lo. Només és veritable la veritat dita amb cor, és a dir per amor; no ho és la dita amb malícia.

Per altra banda, aprendre a dir-se la veritat a si mateix és aprendre a estimar-se a si mateix. Així els que actuen com cal, d'acord amb la veritat, s'acosten a la llum, perquè la reben de l'amor del Pare.

També cal tenir present que en la recerca de l'amor i la veritat, el silenci és un llenguatge, sovint una força: silenci, secret o discreció. El que mai és lícit és mentir, que no és altra cosa que malmetre les relacions humanes amb una paraula o un comportament que enganya la confiança; perquè tot ésser humà té dret a la confiança fraterna. És per això que sovint amagar la veritat a algú no és mentir-li, sinó respectar-lo. I és que només podem dir la veritat al qui té dret de conèixer-la i la força de suportar-la; i encara cal dir-la-hi de la manera que pugui suportar. No és mentir dir una cosa inexacta per protegir o garantir la confiança.

Obrir-nos a la veritat és una crida constant. Ser cristià en veritat és donar testimoni de la fe que ens anima. I tots som cridats a ser màrtirs, és a dir, testimonis. Per això cal educar contínuament la nostra consciència, proclamar i dir-nos a nosaltres mateixos que la veritat de fe és poder-la escoltar amb un cor de pobre. Perquè "si sou fidels a la meua paraula, diu Jesús, sereu de debò deixebles meus, i coneixereu la veritat, i la veritat us farà lliure" (Jn 8, 31-32).

A l'AT i al NT es conserva el sentit original: la finalitat era no perjudicar el proïsme i no perjudicar l'aliança amb Déu; tanmateix, el manament ha experimentat una dilació creixent amb el temps. Avui cal entendre aquest vuitè manament com a exigència moral d'apostar per la veritat i per la veracitat en tot l'humà. Convida a configurar la vida personal, social i oficial segons la mesura de la veritat i de la veracitat. I cada època té la seva pròpia concepció sobre què és la veritat.

El cardenal Newman escrivia: “Evitem la paraula fàcil de qualsevol mena, sigui que es tracti de paraula buida sigui que es tracti de censura... Procurem opinar realment el que diem i dir el que pensem... Acollim amb respecte profund la veritat i demanem a Déu que ens doni una voluntat bona i la llum divina perquè la veritat fructifiqui en nosaltres”.

Així doncs, mirem que concordi la paraula i l'objecte (veritat objectiva), però posem l'accent també en la veracitat, en la fiabilitat, és a dir en la fidelitat. Preguntem-nos fins a quin punt concorden els nostres pensaments, paraules i obres amb la voluntat de Déu, predicada per Jesús. Preguntem-nos si tenim consciència de ser en la voluntat de Déu.

La veracitat no és altra cosa que la voluntat permanent d'ésser una persona autèntica, de pensar de manera vertadera, d'actuar de forma vertadera i de parlar amb la veritat. La persona ha de concordar amb ella mateixa, ha de ser bona per dintre i per fora, que en les dificultats i esculls de la vida no es contradigui i romangui sempre fidel a si mateixa. De fet, un és vertader quan aposta per si mateix i s'hi manté fidel.

No cal ser gaire llest per entendre, doncs, que la veritat i la mentida tenen una dimensió comunitària i social. La veritat crea comunitat, mentre que la mentida la destrueix. Heus ací la responsabilitat en la veracitat, la qual s'expressa en la fidelitat a la pròpia paraula. Hom està obligat a complir la paraula donada, les promeses, tot i que si es refereix a accions immorals són nul·les per principi i aleshores no s'ha d'acomplir.

Si partim del manament de l'amor: estimar l'altre com a tu mateix, cal tenir sempre present el bé de l'altre. I això cal aplicar-ho també en la comunicació de les veritats. Aquesta comunicació serà moral en la mesura que concordi amb l'exigència de l'amor. Perquè una veritat dita sense amor pot ser com una espasa penetrant que humilia l'altre o àdhuc el judica. Som obligats a dir sempre la veritat però no és permès deixar anar tot el que hom sap. La virtut de la veracitat inclou la discreció, és a dir el discerniment prudent, la moderació en el parlar i la capacitat de callar quan sigui oportú o necessari. Ningú està justificat moralment per dir quelcom fals. Però l'amor pot obligar a callar de manera conscient la veritat quan el qui pregunta s'ha fet indigne d'aquesta, perquè ningú no està obligat a desvetllar la veritat a persones que no tenen dret a conèixer-la.

És més, tota persona té dret a que els altres la reconguin i la respectin. Taquem l'honra quan algú dona a conèixer sense cap necessitat faltes reals d'un altre. O el calumniem si li apliquem faltes que en realitat no té o, de vegades, dient veritats a mitges. Amb tot, cal dir que la virtut de la veracitat exigeix que en determinades circumstàncies hem d'estar disposats a descobrir certes falles de l'altre. L'exigència de no donar fals testimoni obliga a fer una declaració vertadera. Però declarar davant un tribunal “la veritat i res més que la veritat” també pot portar conflictes. Deposar un testimoni vertader s'usa de vegades per recolzar el sistema injust. Vull dir que el dret a la veritat no és incondicional ni absolut. El manament suprem és el d'estimar el proïsme. Així, qui vol abusar d'una declaració per ocasionar danys greus a d'altres no obra per amor al proïsme. No edifica la comunitat sinó que la destrueix. Es fa indigne del dret a la veritat.

Encara una altra frase coneguda: “Juro per Déu dir la veritat i res més que la veritat”. Heus ací un jurament religiós. Aleshores es tracta d'un acte de veneració a Déu. Però d'això ja varem dir quelcom en parlar del segons manament.

Un altre problema que sovint ens podem trobar: quan tenim l'obligació d'informar a algú sobre la seva malaltia. Una comunicació irreflexiva i poc empírica de la veritat pot significar una càrrega pel malalt. Per altra banda, amagar la veritat impideix que el malalt prengui consciència de la seva malaltia i es pugui preparar a ben

morir com correspon i a posar en regla alguns assumptes. De fet, els malalts ja intueixen la proximitat de la mort i així informacions falses els poden portar a sentir-se enganyats, aïllats i abandonats. Dir la veritat a un malalt és un procés perquè pugui anar acceptant a poc a poc la seva situació, per tal que no es vegi privat de tota esperança tot assumint la seva situació real.

L'obligació de la veracitat també ho és en la correcció fraterna, una obra de misericòrdia i no una censura sense amor. És més, més obligat està hom a aquesta correcció quant més responsable és de l'altre.

Així també caldria parlar del secret professional i del secret de confessió. Hom sempre està obligat a guardar silenci.

Encara podríem tractar també el tema de la formació de l'opinió pública. En tant que vivim de la comunicació, no podem romandre inactius davant el decreixent respecte pels valors humans i religiosos.

I és que en tots els camps, no sols el de l'opinió pública, l'adquisició de saber i de formació és un deure i un dret. La qüestió del saber i de la formació és en el més profund una qüestió de la veritat sobre l'home, del seu origen i del seu destí, dels seus drets i dels seus deures i de la seva vertadera orientació cap a Déu, en el món i en la comunitat. És per això també que en la ciència i en la tècnica cal servir la veritat, com en la vida política, en la llibertat de premsa, de paraula i d'art, en la propaganda i en la publicitat, en la recollida i en la protecció de dades... La dignitat humana es fonamenta en la veritat, la qual cal que sigui sempre respectada.

## Conclusió

(Llegir de C.A.B., pàg. 171 + de C.A.A., pàg. 421).

Jesús ens crida a viure la llei, doncs, amb l'esperit de l'Evangeli: donar, pregar i dejunar, que ens marca la relació envers els altres, envers Déu i envers nosaltres mateixos. Tanmateix la perfecció cristiana és un do de Déu, a l'abast de tothom i, sobretot, dels pecadors! Consisteix a estimar amb l'Amor amb què som estimats.

De fet, la càrrega que ens faria ajupir l'esquena fóra la del compliment de la Llei, entesa com una gesta humana. El jou del Senyor és suau, perquè no podem dir que estimar Déu sigui pesat, encara que això ens demani molt. Déu vol que siguem sants. Però no tots som cridats a la mateixa forma de santedat, encara que les exigències de l'amor i de la santedat són les mateixes per a tots. A més, som lliures d'inventar el nostre comportament evangèlic a partir del dinamisme de l'Esperit que viu en nosaltres. És la llibertat que ens ha donat per estimar Déu i els altres, àdhuc els enemics.

L'amor és el centre i el fonament de la unitat de la vida. És qui ho fonamenta i mou tot. És do i tasca de la nostra vida. Qui està disposat a deixar-se prendre pel do de l'amor i a romandre en ell, troba la seva identitat individual i la seva posició a la comunitat. L'amor allibera l'home i li dona satisfacció. És una crida a decidir-se lliurement pel bé, un desafiament a l'afany nostre d'autonomia, un interrogant continuat a nostra consciència. Per això, qui estima ha complert tota la Llei. I més, com diu sant Agustí: "Estima i fes el que vulguis! Si calles, calla per amor; si parles, parla per amor; si censure, reprèn per amor; si respectes, respecta per amor. Que l'arrel de l'amor sigui en el teu cor. D'aquesta arrel només pot brotar el bé".

L'amor fonamenta la vida humana i la trasllada a la vida en Déu. Àdhuc la fe i l'esperança com actituds fonamentals del cristià en aquest món retrocedeixen davant l'amor. Tanmateix no és fàcil realitzar l'amor cristià. Demana incardinar-se en la comunitat humana. Només l'amor, que va de l'amor a l'amic, passant per l'amor al proïsme, fins l'amor a l'enemic, és capaç de guarir, d'alliberar i de donar satisfacció. Però allò que sembla humanament impossible, tot és possible pel qui té fe i estima. Només qui ha experimentat l'amor pot transmetre amor. I tot i que no poden establir-se regles fixes per l'amor, recordem que a la primera Església, la comunitat era el lloc on s'experimentava l'afany compartit i la solidaritat en l'amor, perquè eren, o volien ser, un sol cor i una sola ànima.

Així doncs, seguint el camí dels manaments, seguint el camí de l'amor, tot i trobar-nos alts i baixos, privacions i decepcions, fracassos i culpes, no podem deixar d'estimar, perquè Déu és l'amor.

P. Ferran Colás Peiró, C.O.